

Liikuntakulttuurin käsitteet muutoksessa

– näkökulmia liikuntakulttuurin ja -politiikan käsitteiden uusiin merkityksiin ja käyttöyhteyksiin.

Järjestöpäivät, Vierumäki

23.9.2013

FT, tutkija, Arto Tiihonen

Mistä on kysymys: OKM:n liikuntayksikön sektoritutkimuksen esittelyteksti

13. Liikuntapolitiikan käsitteiden määrittely

Liikuntapolitiikka ja liikuntakulttuuri vilisevät erilaisia käsitteitä, kuten fyysinen aktiivisuus, terveysliikunta, terveyttä edistävä liikunta, kilpaurheilu, huippu-urheilu, kuntoilu, liikkuminen... Hankkeessa tulee kerätä ja määritellä liikuntapolitiikassa ja -kulttuurissa yleisimmin käytettävät termit sekä esittää suosituksia termien käyttämisestä.

Omat tutkimuskysymykset

- ▣ Mitä käsitteitä käytetään/ tarvitaan liikuntakulttuurin kehittämisessä?
- ▣ Miksi näitä käsitteitä tarvitaan?
- ▣ Minkälaisia käsitteitä voisi suositella liikunta- ja yhteiskuntapoliittiseen käyttöön?

Esimerkki käsitteiden mahdollisuuksista

- ▣ Miksi ihmiset eivät liiku tarpeeksi?
 1. Kilpailevia vaihtoehtoja on liian paljon
 2. On liian kiire
 3. Se ei ole kivaa

Entä sitten, mitä noille nyt sitten voisi tehdä?

Voisiko kysyä, miksi on kiire ja miksi ei ole kivaa tai minkälaisia ne muut vaihtoehdot sitten ovat?

Saisiko liikunnanohjaaja, -opettaja, valmentaja tai vanhempi – tai liikuntapoliitikko? - jotain välinettä toimintaan ja asioiden muuttamiseksi, jos hän osaisi käsitteellistää nuo edelliset jollakin rakentavalla tavalla?

Miksi liikun? Käsitteellistämisiä.

Käsiteperhe	Alakäsite1	Alakäsite2	Alakäsite3	Alakäsite4
Liikuntasuhde Pasi Koski	Aktiivi	Kuluttaja	Seuraaja	Tuottaja
Rooliodotukset Arto Tiihonen	Yksin	Parisuhde	Kaveripiiri	Perhe
Kokemuksellisuudet Arto Tiihonen	Elämyskokemus	Identiteettikokemus	Osallisuuskokemus	Toimijuuskokemus

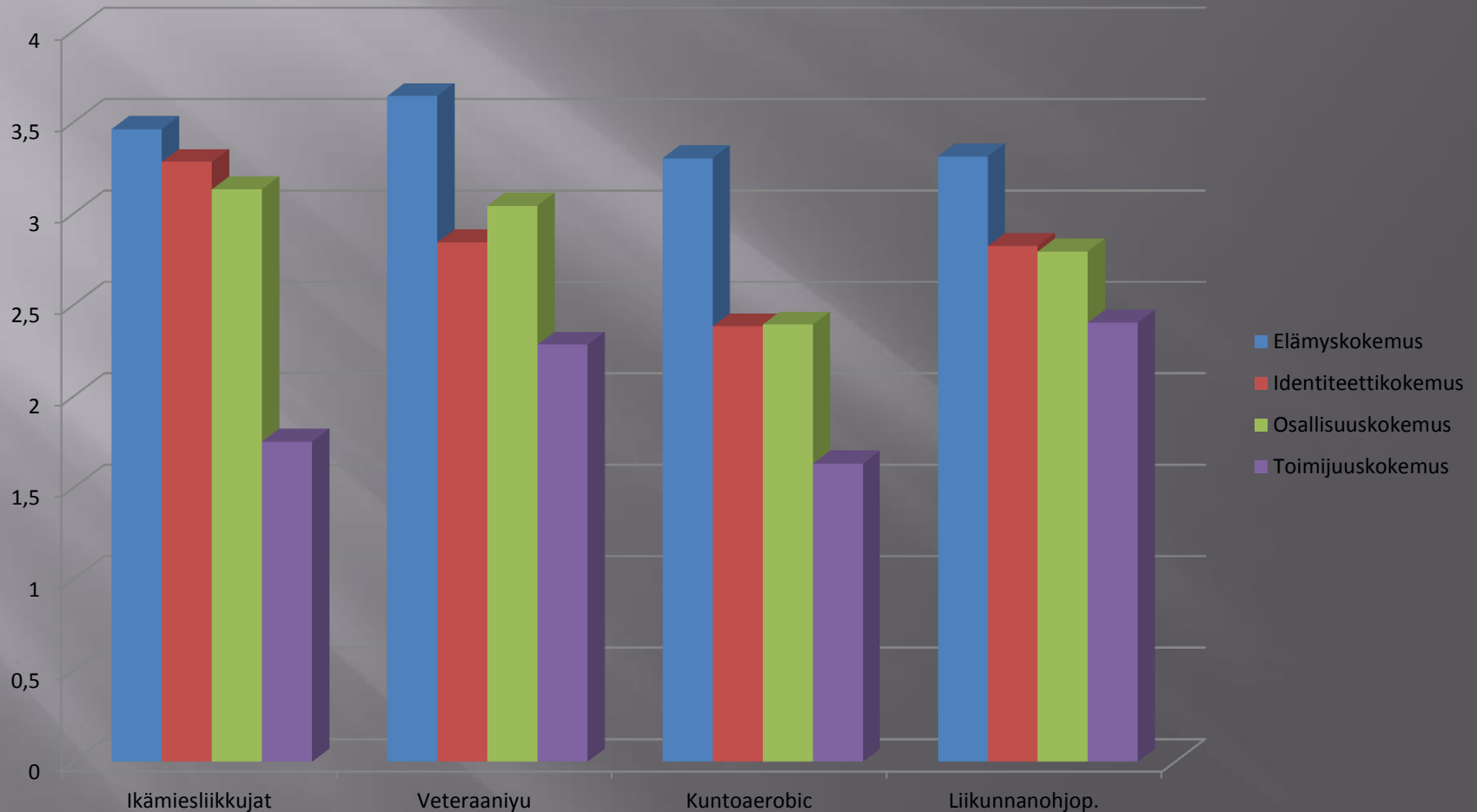
Tutkimuksessa avataan ja konkretisoidaan käsitteitä.

- ▣ Liikuntasuhde käsitteellistää yksilön vaihtoehtoiset suhteet liikuntaan ja urheiluun. Vahva suhde pitää sisällään kaikki elementit, mutta se ei välttämättä johda aktiiviseen liikkumiseen.
- ▣ Rooliodotusten kautta käsitteellistyy ajankäyttömme sosiaaliset ehdot. Toimimme erilaisissa ryhmissä, joissa meille asettuu erilaisia odotuksia ja mahdollisuuksia mm. liikkumiseen.
- ▣ Kokemuksellisuuksien käsitteellistämisen kautta ymmärrämme, minkälaisia kokemuksia liikunnasta ja urheilusta haluamme/saamme. Kokemusten merkitys on erityisen suuri liikunnan ja urheilun harrastamisessa.

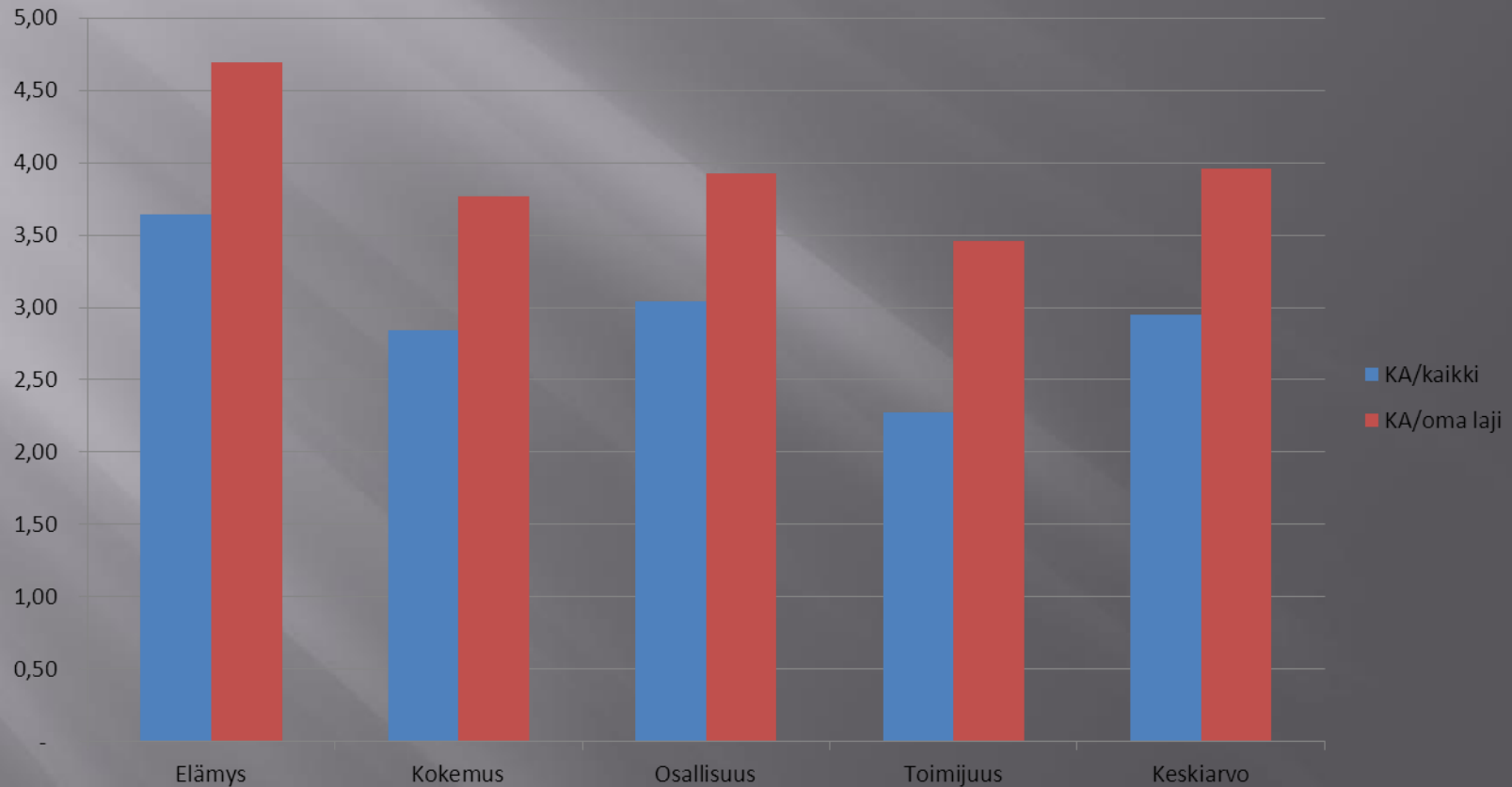
Esimerkki: Liikkumisen kokemuksellisuudet ja laatuominaisuudet

Kokemuksellisuudet	Laatu	Perusta
Arto Tiihonen		
Elämyskokemus	passiivinen	oma mielihyvä
Merkityksellinen identiteettikokemus	merkityksellinen	ymmärrys itsestä ja maailmasta
Osallisuuskokemus	aktiivinen	vaikutus omaan elämään
Toimijuuskokemus	vaikuttava	vaikutus toisten elämään

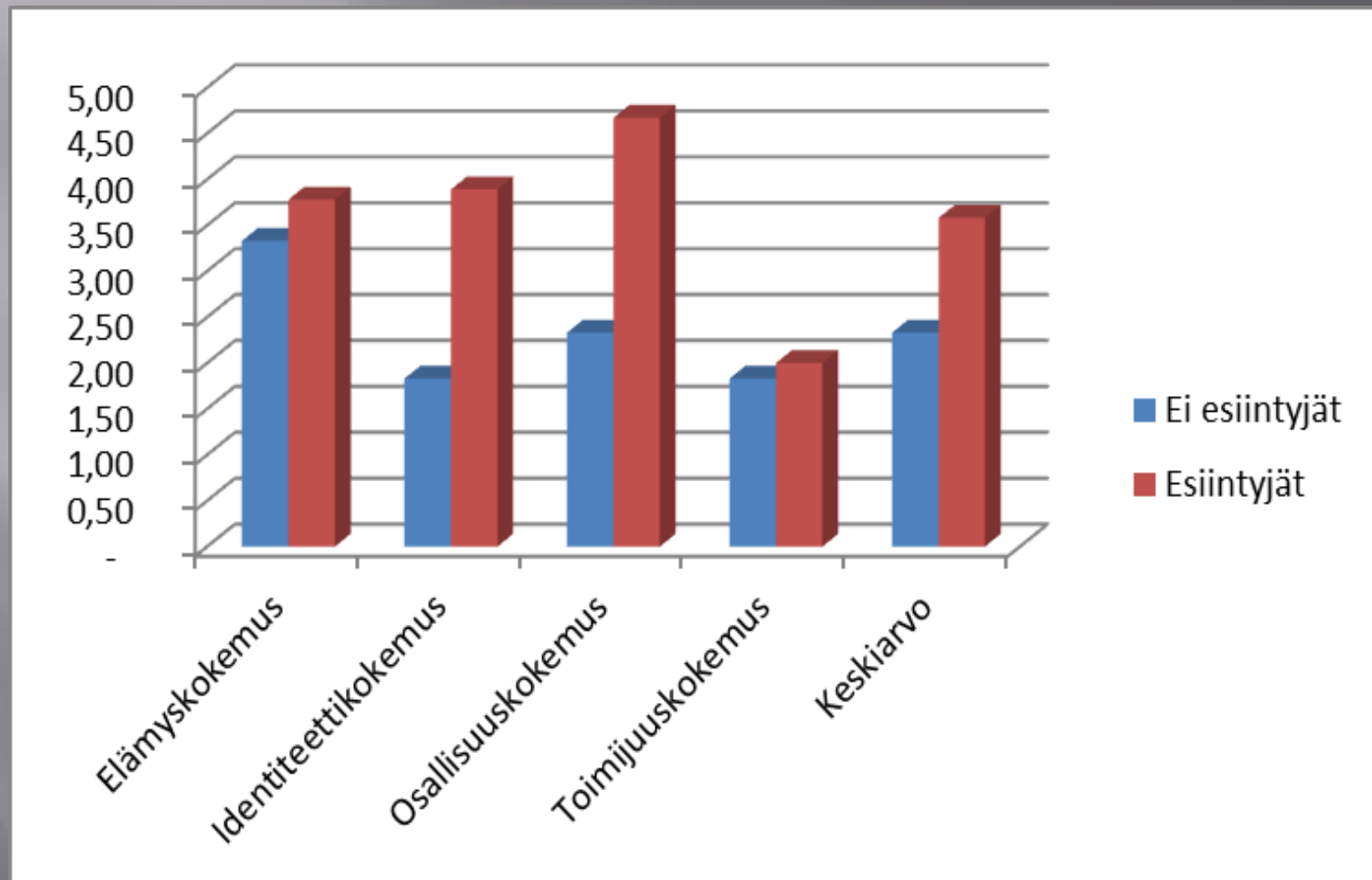
Erilaisten miesryhmien kokemuksellisuudet liikunnassa

Veteraaniyleisurheilijoiden kokemuksellisuudet: kaikki lajit/oma kilpailulaji

Kokemuksellisuudet esiintyvillä ja ei-esiintyvillä/kuntoaerobic. Tarja Schneider-Lehto

Tulkintoja

- ▣ Yksilöillä ja ryhmillä on kokemuksellisesti erilaisia liikuntaprofiileja. Yhdet korostavat elämyksellisyyttä, toiset identiteetin rakentumista, kolmannet osallisuutta ja neljännnet toimijuutta – eri lajeissa myös erilaiset kokemuksellisuudet.
- ▣ Oma/rakas laji on useimmiten kokemuksellisestikin merkityksellisin laji.
- ▣ Jokin asia – esimerkiksi esiintyminen tai kilpailu – saattaa vahvistaa liikuntakokemusten merkityksiä.

Tutkimuksen kuvausta

- ▣ Sektoritutkimuksen tehtävänä on palvella tutkimuksen tilaajan tarpeita – ei kuitenkaan kritiikittömästi, vaan riippumattoman tutkijan osaamispanos tuotokseen antaen
- ▣ Tutkimuksessani pyrin käytännönläheisyyteen ja ymmärrettävyyteen
- ▣ Yritän myös ymmärtää käsitteitä omissa käyttöyhteyksissään eli konteksteissaan eli pohdin niiden soveltuvuutta liikuntakulttuurin eri kentillä.
- ▣ Yritän kertoa, mihin tarkoitukseen kyseiset käsitteet mielestäni sopivat ja mihin taas eivät niin hyvin – ja millä perusteilla.
- ▣ Ymmärrän hyvin, että joistakin tulkinnoistani voidaan olla kanssani perustellustikin eri mieltä. Tai niistä pitääkin olla eri mieltä, jotta keskustelu viriäisi ja syvenisi.

Liikuntakulttuuria kuvaavia ja jäsentäviä käsitteitä

- Käyn läpi tärkeimpiä liikuntakulttuurin ja -politiikan käsitteitä tai oikeastaan 'käsiteperheitä' tutkimuskirjallisuuden kautta. Yritän sanoa näiden analyysien pohjalta jotakin siitä, mitä käsitteitä nyt ja lähitulevaisuudessa voisi käyttää ja millä perusteilla.
- Tutkijat luovat usein käsiperheitä ja -järjestelmiä, joilla on looginen yhteys toisiinsa ja ne kuvaavat tietyistä näkökulmasta jonkin ilmiömaailman - esimerkiksi liikuntakulttuurin - kokonaisuutta. Tarkoitukseni on avata näitä 'maailmoja' esittelemällä ja analysoimalla näiden käsitteiden sopivuutta tämän päivän ja tulevaisuuden liikuntakulttuuriin ja -politiikkaan.
- Käsittelyssä mm. Eichbergin, Itkosen, Kosken, Sirosen, Bourdieun, Frankin, Tiihosen, Jyrkämän liikuntakulttuuria kuvaavia tai sivuavia käsitteitä.

Huomioita liikuntakulttuurikäsitteistä

- Erilaisia käsitteitä tarvitaan. Tutkijoiden yhtenä tehtävänä on luoda uusia käsitteitä ja avata erilaisia näkökulmia. Läheskään kaikki tutkimuskäsitteet eivät 'juurru' käytäntöön.
- Vuorovaikutusta ja käsitekeskustelua käytännön toimijoiden ja tutkijoiden kesken on syvennettävä. Osa käsitteistä sopii paremmin esimerkiksi liikuntapoliittiseen käyttöön kuin toiset – osa sopii hyvin käytännön kentille, mutta ei politiikkaan.
- Moni- tai poikkitieteellisiä tutkimuksia tarvittaisiin, jotta käsitteiden tieteenalasideonnaisuuden lisäksi löydettäisiin tutkimukseen ja tieteeseenkin yhteisiä käsitteitä

Asiantuntijoiden käsitteitä

- Kymmenen asiantuntijahaastattelua ja kahdeksan käsitearviointia. Haastateltaviksi valitsin eri puolilla liikuntakulttuuria ja –politiikkaa aktiivisesti toimivia henkilöitä. Joukossa on liikuntapolitiikan, huippu-urheilun, liikuntahallinnon, erityisliikunnan, liikuntasuunnittelun, kansalaistoiminnan, yksityisten liikuntapalveluiden, liikuntamedian ja kansainvälisten liikuntasuhteiden rautaiset ammattilaiset
- 1,5 tunnin haastattelut, minkä lisäksi kahdeksan teki käsitearvioinnin (2 ei ehtinyt), jossa he itse arvioivat käyttämiensä käsitteiden sopivuutta eri käyttöyhteyksiinsä.
- Käyttöyhteyksiä (konteksteja) olivat liikuntakulttuuri, liikuntapolitiikka, julkinen sektori, järjestömaailma, yksityinen sektori, perheet ja yksilöt tai poliittinen järjestelmä, muut hallinnonalat, järjestömaailma, kunnat/aluehallinto, tiede, julkisuus, kansainvälinen toiminta.
- Tein jokaisesta haastattelusta ja arvioinnista erillisen kuvauksen ja tulkinnan, jossa pohdin ikään kuin yhdessä haastateltavan kanssa hänen käyttämiensä käsitteiden toimivuutta ja rajoituksia. Näin lukijakin saa läpinäkyvän kuvan aineistostani dialogisessa muodossa tutkijan ja asiantuntijan kanssa.
- Lisäksi yhteenveto kaikista haastatteluista ja arvioinneista.

Huomioita asiantuntijakäsitteistä

- Asiantuntijat tarvitsevat erittäin paljon ja erilaisia käsitteitä toimissaan. Yhteensä 112 käsitettä mainittiin, 104 erilaista käsitettä.
- Liikunta oli yhteensä 39:ssä termissä sellaisenaan. Tässä ei ole vielä liikkuminen tai sen johdannaiset mukana – niitäkin puolenkymmentä.
- Urheilujohdannaisia käsitteitä oli 13, mutta noin viidessäkymmenessä käsitteessä tarkoitettiin asioita, jotka liittyivät suoraan tai lähes suoraan urheiluun liittyviin asioihin.
- Käsitteistä vajaa puolet ei sisältänyt kumpaakaan näistä keskeisistä termeistä. Näissä käsitteissä käsiteltiin useimmin kansalais- ja vapaaehtoistoimintaa, hyvinvointia, liikuntapolitiikassa tarvittavia hallinnon ohjaus- ym. termejä, tasa-arvoon, ikään, etiikkaan, syrjäytymiseen, olosuhteisiin, organisaatioihin, tutkimukseen, yrittäjyyteen, jaksamiseen, viihteeseen jne. liittyviä käsitteitä.
- Liikkumattomuus ja jopa liikunnasta syrjäytyminen toisessa päässä ja termit aina huippu-urheiluun asti tulivat näissä haastatteluissa aika hyvin esille.
- Liikuntakulttuuri avautuu keskeisille asiantuntijoillekin käsitteellisesti hyvin moneen suuntaan kulttuurin ja yhteiskunnan alueille.

Strategiakäsitteitä

- Kuvasin ja arvioin *Valo ry:n strategian, HuMun loppuraportin, Helsingin kaupungin liikuntastrategian ja valtion (OKM:n liikuntayksikön Internet-sivujen)* varsin tuoreita ja monipuolisesti liikunnan ja urheilun kenttää valottavia strategisia käsitteitä.
- Tavoitteena tuoda esiin käytettyjen käsitteiden keskeiset piirteet ja pohtia sitä, miksi juuri noita käsitteitä käytetään tässä ajassa.
- OKM:n sivuilla on etupäässä organisaatiopohjaisia ja lakiin sidottuja (avustus ym.) käsitteitä, mutta myös ajankohtaisia liikuntapoliittisia painopisteitä (mm. hallitusohjelma) kuvaavia käsitteitä. Sivuilla puhutellaan mahdollisia avustusten saajia ja tuodaan esille toimintoja, joilla liikuntakulttuuria on lain ja poliittisten suuntaviivojen perusteella edistetty.
- Helsingin kaupungin strategiassa painottuvat väestön hyvinvointiin liittyvät käsitteet, liikunnan olosuhteet, kansalaistoiminta, taloudellinen kilpailukykykin. Urheilu pienemmässä osassa. Huomioidaan yhteistyö etenkin terveys-, mutta myös sosiaalitoimen kanssa. Olosuhdekysymyksissä painottuu kaavoitus ja lähiliikuntapaikat.

Huomioita strategiakäsitteistä

- Valon strategiassa paljon 'muutoskäsitteitä', innostavuutta, yhdessä tekemistä ja tavoitteiden maalailua. Taustalla kuitenkin 'toimialarakenteet' (SLU), uusin dynaamisemmin käsittein. Esimerkiksi: "Liikunnallinen elämäntapa", "Menestyvä urheilu" jne., joissa ikään kuin yhdistetty kaksi käsitettä tavoitteellisemmän toiminnan kuvaksi. Toiminnan kohteena usein joku muu yhteiskunnallinen toimija, kuten kunta, työelämä, koululaitos. Vähän tekstiä, paljon sloganeita ja taulukoita.
- HuMun loppuraportissa samankaltaisuutta Valon strategian kanssa, mm. taulukkomuodot, kuvien suuri osuus ja tekstin vähyys. Rakennetaan uusi käsitemaailma, jossa "urheilijan polku" keskeinen vaiheineen sekä erilaiset ohjelmat. Tavoitteena ollut toimintatavan muutos näkyy juuri uusissa käsitteissä ja niiden takana olevissa osittain uusissa rakenteissa, joista tärkein urheiluakatemia (-ohjelma).
- Valon ja HuMun käsitteet edustavat uutta aikaa varsinkin käsitteiden käytössä. Vasta aika osoittaa juurtuvatko sloganit käytäntöön ja alkavatko rakenteet ja ohjelmat toimia myös käytännössä.

Kontekstikäsitteitä

- Tarkoituksena tutkia käsitteitä, joita käytetään, kun liikunta ja urheilu ovat osana toisia käsitteitä ja käyttöyhteyksiä. Mitä käsitteitä media käyttää, entä miten käsitteellistetään vähän liikkuvien haaste tai sukupuoli ja -polvinäkökulmat liikuntakulttuurissa ja -politiikan kontekstissa?
- Suomen Kuvalehdessä ilmestyneen Tuomo Lappalaisen artikkelin eduskunnan ”urheilupuolueesta”, otsikolla *Valon lapset*.
- Liikuntatutkija Esa Rovion ja Liikuntatieteellisen Seuran tutkimuspäällikön Teijo Pyykkösen julkaisu *Vähän liikkuvat juoksuttavat päättäjiä ja tutkijoita. LTS, Impulssi nro 26*.
- OKM:n julkaisu: *Liikunta ja tasa-arvo 2011. Sukupuolten tasa-arvon nykytila ja muutokset Suomessa*. Tekijät: Salla Turpeinen, Jaana Jaako, Anna Kankaanpää, Matti Hakamäki. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2011:33 /2012:13.
- OKM:N julkaisu: *Ikäihmisten liikunnan kansallinen toimenpideohjelma. Liikunnasta terveyttä ja hyvinvointia*. Tekijät: Elina Karvinen, Pirjo Kalmari, Kari Koivumäki. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2011:30.

Huomioita kontekstikäsitteistä

- Media käyttää median käsitteitä: urheilu ja liikunta eri asioita, eri julkaisuissa tai eri osastoissa (urheilusivut vs. liikunta tai hyvinvointisivut). Liikuntapolitiikka tarkoittaa urheilupolitiikkaa. Liikuntakäsitteet medialle hämää – urheilu näkyy ja tunnetaan. Urheilu sisältää myös liikunnan.
- Vähän liikkuvat on esimerkki uudesta huolesta tai ongelmasta, jonka käsitteellistäminen ja myös käytännön toiminta vielä etsintävaiheessa. Törmätään hallinnonalarajoihin, tutkimuksen rajoihin ja politiikan rajoihin osin käsitteiden erilaisuudenkin tai hahmottomuuden vuoksi. Kyse osin myös poliittiseen korrektiuteen liittyvästä kysymyksestä.

Huomioita kontekstikäsitteistä

- Selvitysten haasteena yhdenmukaistaa tutkimuksissa käytetyt erilaiset käsitteet, jotka vaikuttavat tietysti myös tuloksiin ja niiden vertailtavuuteen. Kun sukupuolten liikunta ja urheilu on pääosin erilaista, voidaanko päteviä vertailuja tehdä vaikkapa liikunnan määrästä? Joudutaan käyttämään monenlaisia käsitteitä (liikunta-aktiivisuus, fyysinen aktiivisuus tai pelkkä aktiivisuus esimerkkeinä).
- *Ikäihmisten liikunnan kansallisen toimenpideohjelman* haasteena mm. ikäkäsitteet, jotka ovat koko ajan muutoksessa – ikäihminen, ikääntynyt, seniori? Kohderyhmän tarkka raja-alue kronologisen iän, elämänvaiheen ja toimintakykykäsitteiden avulla – onko kyse kansallisesta ohjelmasta? Liikunnan rajaaminen terveystoimintaan – mitä se vaikuttaa ohjelman sisältöön?
- Käsitteellisesti tarkin muotoilu olisi ehkä ollut: Liikuntaa suositusten mukaan liian vähän harjoittavien tai toimintakyvyltään heikentyneiden yli 60-vuotiaiden terveyttä edistävän liikunnan toimenpideohjelma.

Muutoskäsitteitä

- Pohdiskelua mm. liikuntakulttuurin viime vuosikymmenten käsitteistä (vrt. Kokkonen 2013), kulttuuripolitiikan käsitteistä (Pirnes 2008), eri ikävaiheiden ja instituutioiden (mm. oppilaitokset, työelämä, ikääntyneet) käyttämistä liikuntakäsitteistä sekä yhteiskunnan eri sektoreiden käyttämistä käsitteistä. Lopuksi yhteenvedoa liikuntakulttuurissa käytetyistä käsitteistä ja niiden mahdollisista muutoksista lähitulevaisuudessa.
- Liikuntakulttuurin historiasta voi esittää perustellusti erilaisia tulkintoja riippuen siitä, miten ilmiöt käsitteellistää.
- Liikunta- ja kulttuuripolitiikalla on paljon yhteistä, joista voisi oppia puolin ja toisin. Kokemuksellisuudessa paljon yhteistä, vaikka käsitteellistäminen osin erilaista.
- Liikunnan ja urheilun edistämisessä tarvitaan tietoa eri sektoreiden ja instituutioiden käyttämistä käsitteistä, jotta yhteistoiminta onnistuisi. Sekä mahdollisesti uusia käsitteitä.
- Muutokset hyvinvointivaltiossa tai -yhteiskunnassa jatkuvat, rakenteet ja toimintatavat muuttuvat – niin myös käsitteet. Tarvitaankin jatkuvaa käsittemuodostusta ja keskustelua käsitteistä.

Suosituksia

- Tutkimuksen pohjalta on tehty seuraavia suosituksia:
 - Liikuntalakityöryhmälle pohjaesitys liikuntakulttuurissa käytettävistä käsitteistä lainsäädäntötyön jäsentämiseksi. Tavoitteena oli identifioida liikunnan ja urheilun eri ilmiöt, toimijat ja politiikan kohderyhmät siten, että poliittisin toimenpitein olisi mahdollista tukea kenttää riittäväällä käsitteellisellä tarkkuudella.
 - Liikuntalakityöryhmälle pohjaesitys liikuntalain eräiden pykälien uudistamisesta. Tavoitteena tuoda esiin ne muutostarpeet, jotka tutkimuksen perusteella ovat ajankohtaisia varsinkin käsitteellisestä näkökulmasta katsottuna.
 - Suositus internet-sivusta tai vastaavasta foorumista, jossa asiantuntijoista koostuva työryhmä tekisi suosituksia eri käsitteiden sisällöistä, ja jossa käytäisiin keskusteluja liikuntakulttuurissa tarvittavista käsitteistä.
 - Suosituksia sekä tutkimukselle/tiedemaailmalle (mm. poikkitieteellisiä hankkeita, keskustelu käytännön toimijoiden kanssa käsitteistä) ja käytännön toimijoille (mm. erilaisten käsitteiden ja niiden käyttöyhteyksien ymmärtämisen tarve esim. yhteistyössä eri yhteiskunnan sektoreiden kanssa).

Huomioita ja suosituksia

- Liikuntakulttuurissa ja -politiikassa käytetään ja tarvitaan paljon erilaisia käsitteitä.
- Käytettävistä käsitteistä ei voi antaa määräyksiä, vaan eri alakulttuureissa, osajärjestelmissä ja autonomisilla alueilla täytyy olla oikeus omien liikuntakäsitteiden luomiseen ja käyttämiseen.
- On tilanteita, yhteistoimintaa ja säädöksellistä toimintaa, joissa tarvitaan yhteisiä käsitteitä. Esimerkiksi liikunnan ja urheilun edistäminen; poikkihallinnollinen sekä horisontaalinen että vertikaalinen yhteistoiminta; lait, asetukset ja pysyväismääräykset.
- Liikuntapolitiikassa tarvitaan yhteisymmärrystä ja jatkuvaa keskustelua käsitteiden sisällöstä ja tarkoituksista
- Liikuntakulttuurissa ja -politiikassa tarvittavista käsitteistä voi antaa joitakin alustavia suosituksia, mutta aina ei tietenkään ole tarvetta muuttaa käsitettä, jos vain käsitteen alaa ja määritelmää muutetaan ajanmukaiseksi.

Lisätietoja

- ▣ Keskustelu liikuntakulttuurin ja -politiikan käsitteistä julistettakoon avatuksi toivomuksella ettei se koskaan päättyisikään!

Lisätietoa:

- ▣ Tutkimus julkaistaan VLN:n julkaisusarjassa 2013.
- ▣ Tiihonen, Arto (2013) Liikuntakulttuurin käsitteet muutoksessa. Liikunta & tiede 50 (4) 60-65.
- ▣ www.minedu.fi
- ▣ www.miksiliikun.fi
- ▣ Arto.tiihonen@ikainstituutti.fi

Esimerkki: Liikuntakulttuurin käsitteet liikunta- ja urheilupolitiikan tukena

- ▣ Tutkimuksen sivutyönä tehtiin esitys liikuntalakia valmistelevalle työryhmälle liikuntakulttuurin käsitteistä.
- ▣ Esityksessä määriteltiin käsitteet, joiden avulla koko liikuntakulttuurin kenttä saataisiin katettua mahdollisimman vähillä käsitteillä.
- ▣ Seuraavassa haastetaan kenttä keskustelemaan siitä, miten näiden käsitteiden avulla päästäisiin tavoitteeseen ”Maailman liikkuvin urheilukansa vuonna 2020”.

Taustaa lakiin liittyville suosituksille

- Ehdotukseni on ajateltu koskemaan juuri liikuntalakeja ja laajemmin valtion ohjaamaa liikuntapolitiikkaa. Käsitetarkastelu koskee vain liikuntaa ja urheilua kuvaavia käsitteitä eikä esimerkiksi kansalaistoimintaa, tasa-arvoa yms. käsitteitä. Esitykset eivät koske muualla liikuntakulttuurissa, kuten järjestöissä, tieteessä, yksityisissä palveluissa tai edes kunnissa käytettäviä käsitteitä – toki välilliset heijastusvaikutukset ovat olemassa, jos nämä käsitteet otetaan käyttöön liikuntalaissa ja -politiikassa.
- Ehdotukseni tausta-ajatuksina ovat: käsitteiden tulee olla ymmärrettäviä koko liikuntakulttuurin alueella sen eri toimijoille, mutta myös kansalaisille, muille hallinnonaloille ja julkisuudelle. Käsitteiden pitää olla riittävän yksiselitteisiä, mutta ei myöskään liian rajaavia tai spesifejä. Niiden pitää kattaa koko liikunnan ja urheilun kenttä ja käsitteillä ei saa olla liikaa päällekkäisyyttä. Käsitteiden avulla täytyy pystyä ohjaamaan ja resurssoimaan, sekä vaikuttamaan liikunta- ja urheilupolitiikkaan. Käsitteiden avulla täytyy pystyä kommunikoimaan toimijoiden kanssa. Käsitteiden kautta tulisi myös ilmaista jonkinlaista tahto- tai tavoitetilaa siitä, mihin suomalaista liikuntakulttuuria kehitetään tulevina vuosina.

Yläkäsite: Liikuntakulttuuri.

- Liikuntakulttuurilla tarkoitetaan koko liikunnan ja urheilun kattamaa ilmiökenttää. Käsitteessä yhdistyy liikunta, joka viittaa fyysiseen tekemiseen ja toisaalta kulttuuri, joka pitää sisällään kaikki ne merkitykset, jotka liikunnalle ja urheilulle kulttuurissamme annetaan. Käsite voi olla aika avoin, koska on oltava yksi sana, jolla voi kuvata koko aluetta. Sen alle syntyy koko ajan uusia ilmiöitä, alakulttuureja, laji- ja harrastekulttuureja ja jotkut ilmiöt taas menettävät merkitystään. Tarvittaessa voidaan käyttää esimerkiksi etuliitteitä 'vanha' tai 'uusi' tai 'vaihtoehtoinen' jne., mutta silloinkin voisi olla hyvä, että tarkoitetaan koko ilmiökokonaisuutta. Liikuntakulttuuria voi myös tutkia ja kehittää käyttämällä hyvin erilaisia käsitteitä – näitä ei kannata rajata. Liikuntakulttuuri sopii myös opetus- ja kulttuuriministeriöön hallinnonalalle ja kulttuuri laajentaa liikunnan ja urheilun käsitteitä myös muille elämän- ja hallinnonaloille

Välikäsitteet: liikunta & urheilu

2.1. Välikäsite: Liikunta. Ja vastaavasti liikuntapolitiikka.

- Liikunnalla ja liikunta-alkuisilla tai -loppuisilla käsitteillä kuvataan ilmiökenttää, jossa keskeistä on eri väestön osien monenlaisen liikunnan, liikuntamahdollisuuksien ja liikunnallisuuden edistäminen niin, että liikunnasta tulee mahdollisimman monelle elämäntavan tai -tyylin luonteva osa. Liikunnan alakäsitteitä tässä luokittelussa ovat: *arkiliikunta*, *kuntoliikunta*, *harrasteliikunta*, *terveysliikunta* ja *erityisliikunta*. Liikuntapolitiikka -käsitettä käytettäisiin kuvaamaan niitä poliittisia toimenpiteitä, jotka kohdistuvat tähän liikunta-käsitteen rajaamaan liikuntakulttuurin osa-alueeseen.

2.2. Välikäsite: Urheilu. Ja vastaavasti urheilupolitiikka.

- Urheilulla ja urheilualkuisilla ja -loppuisilla käsitteillä kuvataan ilmiökenttää, jossa keskeistä on urheileminen sen eri muodoissaan, urheilemisen olosuhteiden parantaminen sekä urheilukulttuurin kaikinpuolinen kehittäminen. Tavoitteena on sekä urheiluharrastuksen lisääminen, urheiluvalmennuksen ja urheilun järjestelmien kehittäminen että urheilullisen menestyksen saavuttaminen kilpa- ja huippu-urheilun eri tasoilla. Urheilun alakäsitteitä ovat: *junioriurheilu*, *kilpaurheilu*, *huippu-urheilu* ja *veteraani/senioriurheilu*. Urheilupolitiikka -käsitettä käytettäisiin kuvaamaan niitä toimenpiteitä, jotka kohdistuvat tähän urheilu-käsitteen rajaamaan liikuntakulttuurin osa-alueeseen.

Liikunta & urheilu: perusteluja

- Tutkimuksen aikana on tullut hyvin selväksi se, että liikunta ja urheilu sekä vastaavasti liikuntapolitiikka ja urheilupolitiikka -käsitteet aiheuttavat hämmennystä jopa alan asiantuntijoille puhumattakaan suuresta yleisöstä ja mediasta. Ilmiötasolla ongelmana on ollut se, että urheilun parissa työskentelevät eivät ymmärrä, miksi heidän pitäisi käyttää liikuntatermiä kuvatessaan urheilemista ja urheiluseuroissa toimimista. Kaikki urheileminen on heille liikuntaa, mutta kaikki liikunta ei ole urheilua. Liikunnan (arki-, kunto-, terveys- ja erityisliikunnan) parissa toimivat taas käyttävät luontevimmin liikuntatermiä, vaikka osa toiminnasta olisikin urheilua tai urheilulajien harjoittamista. Liikunta on muutakin kuin urheilua. Julkisessa sanassa ja todennäköisesti myös kansalaisten keskuudessa hämmennystä herättää se, että selkeästi urheilun tukemiseen tarkoitetut resurssit ja toimenpiteet kuvataan liikunnan edistämiseksi ja liikuntapolitiikaksi.
- Liikuntakulttuuri on käsittäkseni niin kehittynyttä, että liikunnan ja urheilun ilmiöt, toiminnat ja toimijat sekä niiden kehittämiseksi tarkoitetut poliittiset toimenpiteet ovat niin eriytyneet ja tahoillaan eri tavoin perustellut ja vahvat, että on tarkoituksenmukaista siirtyä kahden käsitteen käyttöön rinnakkain. Liikuntakulttuuri käsitteellä voidaan ilmaista yhteinen ilmiöpohja ja liikuntakulttuurin edistämisellä tai kehittämisellä korvata yhteisen politiikkatermin puute. Arkielämässä ihmiset todennäköisesti tulevat jatkossakin sekoittamaan liikunnan ja urheilun käsitteet iloisesti keskenään, mutta poliittisessa kielenkäytössä ja esimerkiksi lisääntyvässä eri hallinnonalojen kanssa toimimisessa ja eri kohderyhmille kommunikoinnissa uskon liikunta- ja urheilukäsitteiden ja -politiikkojen eriyttämisen parantavan poliittista keskustelua, eri toimijoiden yhteistyötä ja poliittista ohjaamista.

Liikunnan alakäsitteet

- ▣ *arkiliikunta,*
- ▣ *kuntoliikunta,*
- ▣ *harrasteliikunta,*
- ▣ *terveysliikunta,*
- ▣ *erityisliikunta*

Urheilun alakäsitteet

- ▣ *juniorieurheilu,*
- ▣ *kilpaurheilu,*
- ▣ *huippu-urheilu,*
- ▣ *veteraani/seniorieurheilu*

3.1. Arkiliikunta.

- Arkiliikunnalla tarkoitetaan yksinkertaisesti kaikkea arjessa tapahtuvaa liikkumista. Yhteisenä tavoitteena kaikilla hallinnonaloilla ja -tasoilla tulee olla arkiliikunnan kaikinpuolinen edistäminen. Keskeisiä asioita ovat asumisen ja arkisen toiminnan - työ-, koulu-, ostos-, harrastusmatkat - liikkumisen mahdollistavat liikuntaympäristöt ja -olosuhteet. Tärkeitä ovat myös eri alueille suunnitellut (lähi)liikuntapaikat, ulkoilu- ja luontoliikuntaolosuhteet ja -palvelut. Arkiliikuntaa on myös oppilaitosten välitunneilla, työpaikkojen ja laitosten arjessa harjoitettava liikunta. Arkiliikunnan tuki on siis OKM:ssä osin nykyisen liikuntapaikkarakentamisen tuki yhdistettynä eri hallinnonalojen ja muiden toimijoiden kanssa tehtävään työhön, joka voi olla myös hankeluonteista ja se voi sisältää myös erilaisten yhteisöjen tukea (esim. asukasyhteisöjen aktivointia lähiliikuntapaikkojen ja -alueiden käyttäjiksi ja näiden alueiden suunnittelua ja toteuttamista yhdessä asukkaiden kanssa). Arkiliikunnalla edistetään koko väestön fyysistä tai liikunnallista aktiivisuutta ja pääasiallisina toimijoina ovat kunnat, eri hallinnonalat, ELY-keskukset ja Valo ry:n aluejärjestöt sekä erilaiset organisaatiot (työpaikat, koulut jne.). Yhteisöistä tärkeimpiä ovat perheet, naapuri/lähiyhteisöt, työyhteisöt ja muut mahdolliset löyhät yhteisöt.

3.2. Kuntoliikunta.

- Kuntoliikunnalla tarkoitetaan tässä kaikkea sitä toimintaa, jolla ihmiset nostavat tai ylläpitävät kuntoaan. Kunto pitää tässä sisällään niin kestävyys-, lihas- kuin muunkin kunnoksi luokiteltavan kunnan osa-alueen. Kuntoliikunnan alle voisi sijoittaa myös suuren osan ns. terveyttä edistävästä liikunnasta. Kuntoliikuntalajien ja -muotojen kirjo on valtava ja se kasvaa koko ajan. Kuntoliikuntakäsitteen alle kuuluvat myös (massa)liikuntatapahtumat, kuntokampanjat ja iso osa liikunnanohjauksesta ja liikuntaneuvonnasta henkilökohtaiseen kuntovalmentajaan asti. Toimijoina tärkeimpiä ovat kuntoliikuntajärjestöt, yksityiset liikuntapalvelut, julkiset liikuntapalvelut ja esimerkiksi oppilaitosten (yliopistoliikunta) tai työpaikkojen kuntoliikuntatoimijat. Kuntoliikunta sopii myös hyvin liikunnan aluejärjestöjen toimintaan ja esimerkiksi vakiintunut KKI (Kunnossa kaiken ikää)-toiminta sopii kuntoliikuntakäsitteen ja toiminnan alle. Liikuntapoliittisesti keskeistä on se, että varsinkin aikuiset eli opiskelijat, työkäiset ja eläkeläiset saadaan mukaan kuntoliikuntatoimintaan. Tavoitteena tulisi olla, että laadukkaita kuntoliikuntapalveluita on tarjolla kohtuuhintaisesti tälle suurelle kohderyhmälle. Varsinkin julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin yhteistoimintaa tulisi kehittää näiden laajasti ottaen hyvinvointipalvelujen kehittämisessä, mm. kolmaslähdemallin (www.kolmaslahde.fi) mukaisesti. OKM voisi yksityisten kulttuuripalvelujen kehittämisen tapaan kehittää yksityisiä liikuntapalveluja. Liikunta/kulttuurisetelin käyttöönottoa kuntoliikunnan edistämässä varsinkin vähän liikuntaa tai liikunnasta syrjäytyemisvaarassa olevien liikuntaa edistävänä tulisi tutkia.

3.3. Harrasteliikunta.

- Harrasteliikunnalla tarkoitetaan tässä urheiluseurojen, muiden yhdistysten/järjestöjen ja esimerkiksi nuorisotalojen tuottamaa lähinnä lasten ja nuorten liikuntaa ja urheilua, jossa tavoite ei ole kilpaurheilussa eikä lajiliittopohjaiseen kilpaurheiluun osallistumisessa. Toimijoina tärkeimpiä ehkä ovat nuoret itse omissa löyhissä harrasteyhteisöissään, joiden kautta monet uudet liikunta- ja urheilulajit ovat tulleet Suomeen ja muuttuneet osin myös kilpa- ja huippu-urheiluksi. Harrasteliikunnan keskeisenä kohde- tai toimijaryhmänä ovat 15-20 (12-25) -vuotiaat nuoret, jotka haluavat liikkua ja urheilla, mutta eivät yhtä intensiivisesti kuin kilpaurheilu edellyttäisi, vaan osana nuorisokulttuuria. Harrasteliikunta voisi olla osa laajempaa nuorten harrastus-, kulttuuri- ja vapaaehtoistoiminnan kenttää ja kehittämistoimintaa, jossa nuoret itse olisivat myös aktiivisina toimijoina. Toimintaa voi tukea esimerkiksi suoralla seura-/yhdistystuella ja hanketuella projekteille/tapahtumille. Osa urheiluseuroista tai urheiluseuran osa voisi keskittyä pelkästään tähän harrasteliikuntaan ja/tai nuorten yhteisiin osallisuutta ja toimijuutta lisääviin toimintoihin. Tällaiset toimijat voisivat organisoitua löyhästi vaikkapa sosiaalisen median kautta ja yhteistyössä eri nuoriso- ja vapaaehtoistoiminnan järjestöjen kanssa. Tavoitteena olisi elävä nuorisokulttuuri, jossa harrasteliikunnalla olisi nykyistä suurempi asema.

3.4. Terveysliikunta.

- Terveysliikunnalla tarkoitetaan tässä liikuntaa ja liikuntatoimintaa, jonka tavoitteena on saada liikunnan harjoittajiksi ne ihmisryhmät, joilla on terveydellisistä, mutta myös muista syistä ongelmia harjoittaa liikuntaa terveytensä kannalta riittävästi. Erityisenä kohderyhmänä ovat ns. elämäntapasairauksista kärsivät eli liikalihavat, päihdeongelmaiset ja peliriippuvaiset, mutta myös eri sairauksista, vammoista tai vaikkapa nivelproteesileikkauksesta kuntoutujat. Kansanterveydellisesti ja -taloudellisesti tässä on kyse erittäin oleellisesta riskiryhmästä, jonka tukemiseen tarvitaan ennen kaikkea terveydenhoidon ja sosiaalialankin osaamista yhdessä liikuntaosaamisen kanssa. Toimijoista tärkeimpiä ovat terveydenhuollon ammattilaiset eli lääkärit, fysioterapeutit, terveydenhoitajat ja terveystalouden organisaatiot, kuten terveystaloudet, työterveysasemat, kuntoutuskeskukset, terveystalouden ja sosiaalialan laitokset (palvelutalot, vanhainkodit jne.) sekä apteekit. Toimijoina voisivat olla myös tulevat sote-alueet, jotka voisivat ottaa vastuuta terveystaloudesta, terveyttä edistävästä liikunnasta tai ennaltaehkäisevästä työstä, millä käsitteellä sosiaali- ja terveystaloudella halutaankin toimia. Yhteisöistä keskeisiä ovat kansanterveysjärjestöt ja potilasjärjestöt. Päävastuu terveystalouden tai terveyttä edistävän liikunnan osalta pitäisi olla sosiaali- ja terveystaloudessa ja esimerkiksi THL:ssä (terveyden ja hyvinvoinnin laitoksessa). OKM:n tulisi toimia aktiivisesti yhteistyössä sosiaali- ja terveystalouden ja muiden alan toimijoiden kanssa, jotta terveystalouden organisoitaisiin sen tarvitsemalla tavalla ja sen tukeminen tulisi hoidettua STM:n, mutta myös Kelan ja muiden vakuuttajien kautta. Käsitteellisesti ja toiminnallisestikin terveystalouden ja toimintakyky - varsinkin fyysinen toimintakyky ja sen edistäminen tai ylläpitäminen - voivat olla lähellä toisiaan. Käytännössä on kyse siitä, että fyysisen toimintakykynsä tilapäisesti menettäneen täytyy saada aika voimakastakin tukea selviytyäkseen arjessa, jonka jälkeen hän tarvitsee terveystalouden kaltaista ohjattua ja terveystaloudista liikuntaa kyetäkseen siirtymään joko aktiiviseksi arkiliikkujaksi tai kuntoliikunnan harjoittajaksi.

3.5. Erityisliikunta.

- Erityisliikunnalla tarkoitetaan tässä vamman tai sairauden takia liikunnan harrastamisessa erityistä tukea tarvitsevia ihmisiä ja ihmisryhmiä. Erityisliikunta on yläkäsite erityisryhmien liikunnalle ja soveltavalle liikunnalle – sen sijaan vammaisurheilu ei kuulu käsitteen piiriin, vaikka yhteistyötä toimijoiden kanssa täytyy tulevaisuudessakin olla. Erityisliikunta toimii usein oppilaitoksissa erityispedagogiikan kokonaisuudessa, jossa soveltava tai sovellettu liikunta on yksi pedagogisista menetelmistä, joilla liikunta tehdään kaikille mahdolliseksi. Kyse ei siis ole vain liikunnan soveltamisesta erityisryhmille, vaan ennen kaikkea liikunnan tekemisestä kaikille avoimeksi ja mahdolliseksi. Se on siten tärkeä integroinnin väline, mutta myös inklusion mahdollistaja. Erityisliikunnan kautta voi jatkaa esimerkiksi aktiiviseksi vammaisurheilijaksi. Erityisliikuntaa on myös kunnissa, eri järjestöissä sekä yksityisissä liikunta- tai sosiaalipalvelujen tuottajien toiminnassa. Näissä erityisliikunta on usein tietylle erityisryhmälle – esimerkiksi vamma- tai vaikkapa mielenterveyskuntoutujaryhmälle - sovellettua ja suunnattua liikuntatoimintaa. Heidän mukanaolonsa muiden käyttäjäryhmien kanssa yhteisissä ryhmissä on epätarkoituksenmukaista ja myös käytännössä hankala järjestää, vaikka se tavoite olisikin. Erityisliikunnan rajat terveysliikuntaan, vammaisurheiluun ja ikääntyneiden – varsinkin erityistä tukea tarvitsevien – suuntaan ovat liukuvat. Vaikka käsitteellisesti rajaukset onkin mahdollista tehdä, niin käytännössä tulevaisuudessa pitää ratkaista se, miten edellä kuvatun kaltainen lähinnä sosiaali- ja terveystoimen tuottama terveysliikunta niveltyy erityisliikunnan kanssa. Kuuluvatko elämäntapasairauksista kärsivät, toipuvat ja kuntoutuvat erityisliikunnan piiriin vai eivät? Tulevaisuudessa kuntien erityisliikunnan ohjaajat voisivat entistä enemmän toimia alueen koordinaattoreina eli he olisivat välittäjinä erilaisten erityisliikuntaa tarvitsevien ryhmien ja toimintaa tuottavien tahojen, kuten kunnan oman erityisliikunnan ohjauksen, liikuntayritysten, järjestöjen ja laitosten (terveyskeskukset, palvelutalot jne.) kanssa. Heidän asiantuntemuksellaan eri ryhmien edustajille voisi löytyä myös oikea paikka, josta saada tukea, ohjausta ja itselle sopiva ryhmä.

4.1. Junioriurheilu.

- Junioriurheilulla tarkoitetaan sitä kaikkein laajinta ja elävintä osaa suomalaisessa liikuntakulttuurissa, joka liikuttaa lapsia ja nuoria eri urheilulajien parissa laajasti aina 14-15 -ikävuoteen asti ja vähemmässä määrin aina aikuisuuteen asti. Junioriurheilussa yhdistyy niin leikki, liikunta kuin urheilukin, mutta aina urheilemisen ja kilpailemisen kontekstissa. Se tuottaa erilaisia kokemuksia, joista osa on hyviä, osa huonoja elämyksiä. Niissä lapsen ja nuoren identiteetti kasvaa ja voimistuu, mutta se voi myös musertua. Hän saa erilaisissa yhteisöissä osallisuuskokemuksia ja osa vahvistaa myös toimijuuttaan ottamalla vastuuta itsestään ja toisista. Junioriurheilu vetää mukaansa myös runsaasti vapaaehtoisia, äitejä, isiä ja kokonaisia perheitä muista vapaaehtoisista puhumattakaan. Junioriurheiluun osallistujista vain osa jatkaa aikuisuuteen asti ja vielä pienempi osa kilpa- tai huippu-urheilijaksi kansalliselle tai kansainväliselle tasolle. Junioriurheilussa kaikki ovat kuitenkin vielä samoilla kentillä, samoissa kisoissa ja saman urheiluhengen elähdyttäminä mukana. Junioriurheilun tukeminen on keskeinen tehtävä niin valtiollisen kuin kunnallisen liikunta- ja urheilupolitiikan tekijöille. Urheiluseurojen avustukset, urheilemisen olosuhteet ja yleinen urheilumyönteisyys edesauttavat vireän junioriurheilun syntymistä. Junioriurheilua on kuitenkin tuettava myös innovatiivisemmin keinoin, jotta mahdollisimman monella lapsella ja nuorella olisi taloudelliset ja kulttuuriset mahdollisuudet harrastaa rakastamaansa lajia. Yhä useamman lajin harrastusmaksut ovat osalle väestöä liian korkeita. Jotkut kunnat ovat varanneet tähän tukea, mutta kaikki eivät tätä osaa tai leimautumisen pelossa ilkeäkään hakea. Myös joillakin seuroilla/lajeilla on erilaisia rahastoja tai tukijärjestelmiä, mutta yhtenäistä linjaa ei ole vielä syntynyt. Toisaalta lisenssi- ym. maksujen kohtuullistaminen voisi sekin olla mahdollista esim. yhteislisenssien kautta – näitä liikunta- ja urheilupoliittisia keinoja on edistettävä myös valtakunnallisesti. Käytännössä, mutta myös poliittisesti, on erityisen tärkeää, että junioriurheilussa eettisyys, suvaitsevaisuus ja sukupuolten tasa-arvo toimii ruohonjuuritasolla ihmisten välisissä kohtaamisissa. Tämä vaatii toimijoilta asioiden positiivista esillä pitämistä, mutta tarvitaan myös hankkeita, joiden avulla mm. maahanmuuttajaväestön osallistumista junioriurheiluun tuetaan eri tavoin. Tyttöjen urheilemista voivat seurat ja lajiliitot edistää myös omaa tukipolitiikkaa ja painopisteitään muuttamalla. Elävä ja positiivinen junioriurheilu luo hyvän pohjan niin kilpa- kuin huippu-urheilullekin, mutta junioriurheilu ei saa olla näille kokonaan alisteinen, vaan laaja, monipuolinen ja voimaannuttavia sekä inhimillisesti tärkeitä kokemuksia tarjoava junioriurheilu on tavoite sinänsä.

4.2. Kilpaurheilu.

- Kilpaurheilulla tarkoitetaan tässä sitä osaa urheilusta, jota voisi kuvailla huippu-urheilun muutosryhmän käyttämin käsittein 'urheilijan polun' valintavaiheeksi, jota tukee urheiluakatemiaohjelma. Urheilupoliittisesti Humu-työryhmän työ on edelleen jonkin verran avaamaton kirja, koska loppuraportin kautta uusi toimintatapa ja osin uudet rakenteetkin aukenevat ulkopuoliselle lukijalle liian niukan informaation varassa. Raportin perusteella voi sanoa ainakin sen, että se tuntuisi edellyttävän melko runsasta, uutta resurssointia urheiluakatemiaoihin. Seura-, piiri- ja lajiliitto-organisaatioiden toiminta ja merkitys jää raportin kautta luettuna epäselväksi, mutta todennäköisesti niiden resurssit ja toiminnat ajatellaan suurin piirtein samanlaisiksi kuin nykyään, vaikka toimintatapa muuttuisikin. Yhteistyö oppilaitosten kanssa tässä mallissa tiivistyisi. Oletettavaa lienee se, että tavoitteellisempi valmentautuminen aloitetaan tulevaisuudessa aiemmin ja että noin 16 ikävuoden tienoilla nuoren olisi tehtävä valintansa siitä, pyrkiikö huipulle vai ei. Todennäköisesti vanhimpien junioreiden kilpasarjat muuttuvat kilpailullisimmiksi kuin mitä ne nykyään ovat. Kilpaurheilu siis laajenee aikuisten kansalliselta tasolta vanhimpiin juniorisarjoihin joko niin että noiden sarjojen tasoa pyritään nostamaan (vähentämällä joukkueita) tai että junioriyksilöt siirtyvät aikuisten sarjoihin aiemmin. Rakenteellisesti ja kulttuurisesti syntyy kuitenkin kokonaisuus, jota voi hyvin kuvata kilpaurheiluksi ja siihen voi kohdistaa erilaisia tukitoimenpiteitä. Näitä en kuitenkaan tässä ala erittelemään, vaan oletan, että Humu-työn pohjalta kannattaa asian kanssa edetä.

4.3. Huippu-urheilu.

- Huippu-urheilulla tarkoitetaan tässä kansainvälisen tason huippu-urheilua ja joissakin tapauksissa myös kansallisen tason ammattilaisurheilua. Huippu-urheilu tai sen eri lajit tarvitsevat huippu-urheilun suorituspaikkoja. Valtio ja kunnat eivät voi huolehtia ilman järjestöjen ja yksityisten tukea kaikista tarvittavista huippu-urheilun suorituspaikoista. Huippu-urheilun eri toimijoiden tulisikin kyetä tekemään priorisointeja sen suhteen, mitkä suorituspaikat ja toisaalta minkälainen tuki tarvitaan ja missäkin järjestyksessä suomalaisen huippu-urheilun kehittämiseksi. Humu-raportissa on huippu-urheilun tuki tiivistetty huippuvaiheeseen ja huippuvaiheen ohjelmaan. Käsitteellisesti lienee tärkeintä, että huippu-urheilu on mahdollinen käsite kuvaamaan juuri tätä huippuvaihetta urheilijan polulla ja sen tukijärjestelmissä yhtä hyvin kuin kilpaurheilu kuvaisi lähinnä valintavaihetta ja junioriurheilu lapsuusvaihetta. Pällekkäisyyttähän näillä välttämättä on, mutta jos urheilupoliittiset toimijat ja päättäjät ymmärtävät kokonaisuudet samalla tavalla, niin ongelma ei liene suuri. Suurelle yleisölle ei ehkä kuitenkaan kannata kommunikoida 'vaiheiden' tai 'ohjelmien' avulla, puhumattakaan 'lapsuus-, valinta- ja huippuvaiheesta' tai 'urheiluakatemia-, osaamis- tai huippuvaiheen ohjelmista', vaikka toimintatapa ja resurssointi olisikin ajateltu noihin rakenteisiin ja toimintatapoihin. Liikuntalaki ja liikunta- ja urheilupolitiikka ei voine käyttää käsitteitä, joita on luotu jonkin tietyn osajärjestelmän sisällä kuvaamaan uutta toimintatapaa tai prosessia. Se ei tarkoita kuitenkaan sitä, etteikö tukitoimia voitaisi kohdistaa noita vaiheita ja ohjelmia käyttämällä, jos se nähdään toimivaksi järjestelmäksi.

4.4. Veteraani- /seniorieurheilu.

- Veteraaniurheilu tai ikämies-/-naisurheilu on käsitteellisesti hankala, kuten kaikki ikään liittyvät käsitteet tässä ikääntyvässä yhteiskunnassa ja maailmassa. Tässä tarkoitetaan kuitenkin 30+, 35+ tai 40+ ikäisenä aloitettavaa veteraaniurheilua eri lajeissa. Suomalainen urheilun lajiliittojärjestelmä on suhtautunut veteraaniurheiluun hiukan ristiriitaisesti – joillekin se on normaalia toimintaa, toisilla sitä ei ole lainkaan. Osa veteraaniurheilusta toimii Suomen veteraaniurheiluliiton alaisuudessa. Eräissä lajeissa toiminta on varsin aktiivista, harrastajia on paljon ja kansainvälinen menestyskin on hyvää. Tulevaisuudessa aikuisten urheileminen on todennäköisesti lisääntymässä. Veteraaniurheilemisen kehittäminen ja tukeminen voidaan nähdä osana urheilun maailmaa ja urheilupolitiikkaa, koska toimintatavat ovat samat ja urheileminen on tavoitteellista. Urheilemisen kokemuksellisuudet ja merkitysmaailmat pysyvät samoina kuin nuorempien urheilussa, vaikka terveys- ja kokemusmerkitykset ehkä lisääntyvätkin suoritusmerkitysten sijasta. Veteraaniurheilu on toki myös kuntoliikuntaa tai -urheilua, mutta ei tässä esitetystä merkityksessä kuitenkaan terveysliikuntaa. Kyseessä ovat kuitenkin yleensä terveet, toimintakykyiset ja hyviin tai huippusuorituksiinkin yltävät urheilijat. Toisaalta taso kansallisissa tai paikallisissa kilpailuissa on sellainen, että osallistumisen kynnys ei ole kovin korkea. Veteraaniurheiluun myös toivotetaan kaikki tervetulleiksi. Potentiaalia veteraaniurheilulla on paljon enemmän kuin mikä on sen painoarvo ja harrastajamäärät. Veteraani- tai seniorieurheilun kehittämiseksi tarvittaisiin humu-projektia, jonka avulla rakennettaisiin vielä 'huippuvaiheen' jälkeinen 'seniorivaiheen ohjelma', joka olisi houkutteleva vaihtoehto niin kansainvälisille, kansallisille kuin paikallisen tason urheilijoillekin aikuisiässä. Ja jopa niille, jotka eivät nuorena ehtineet sen enempää juniuri-, kilpa- kuin huippu-urheiluunkaan mukaan. Ikääntyvässä ja elämäntapaongelmien riivaamassa tulevaisuuden Suomessa pitää olla liikunnallisia ja urheilullisia vaihtoehtoja seniorieurheilun parissa, joka tarjoaa monenlaisia kokemuksia ja vahvistaa urheilun ja liikunnan merkitystä koko elämänkulun aikana. Monet veteraaniurheilijathan ovat nousseet ikään kuin mallikansalaisiksi osoittaessaan, että harjoittelemalla vanhakin voi pysyä suoritus- ja toimintakykyisenä vaikka kuinka pitkään.

Lopuksi tai keskustelun vauhdittamiseksi

- Tässä esittämäni jako liikuntakulttuurin käsitteiksi on tehty kesken tutkimustyötäni, joten tarkemmat perustelut tutkimukseni kautta jäävät tässä vielä antamatta. Kaikkiin tässä esittämiini ehdotuksiin tutkimukseni ei toki tule antamaan mitään yksiselitteistä vastausta – käsitykset sopivista ja toimivista käsitteistä vaihtelevat kentällä ja asiantuntijoiden teksteissäkin niin paljon toisistaan. Uskaltauduin kuitenkin tekemään tämän alustavan ehdotuksen liikuntalakityöryhmälle, koska minulta sitä pyydettiin, katsoin sen velvollisuudekseni ja ajattelin, että joku pohja keskusteluille on joka tapauksessa annettava. En kuitenkaan suhtaudu esitykseeni sellaisena, että tästä pitäisi pitää kiinni tai että tämä olisi tutkimuksen viimeinen sana. Päinvastoin: keskustelua pitää edelleen avata, sitä pitää käydä monilla foorumeilla ja tässä esitettyä pitää tarvittaessa muuttaa huomattavastikin. Mutta tässä on nyt yksi pohja haasteelliselle ja tärkeälle työlle, jota lain valmistelu aina on.

Miten käytännössä?

- ▣ Ala-, ylä- ja rinnakkaiskäsitteet: mitkä käsitteet tarkoittavat samaa, mitkä sisältyvät näihin käsitteisiin ja mihin muihin käsitteisiin näillä käsitteillä on yhteys.
- ▣ Toimijat. Mitkä yhteisöt, instituutiot, organisaatiot tai hallinnonalat, politiikan lohkot vaikuttavat ko. käsitteen määrittämään toimintaan.
- ▣ Liikkujien ja urheilijoiden määrät tällä hetkellä, potentiaaliset määrät ja tavoitteet vuodelle 2020.

Ala- /rinnakkaiskäsitteet

Liikunta- ja urheilukäsitteet	Ala-/rinnakkaiskäsite1
Arkiliikunta	Omaehtoinen liikunta
Kuntoliikunta	Luontoliikunta
Harrasteliikunta	Lähiliikunta
Terveysliikunta	Ennalta ehkäisevä liikunta
Erityisliikunta	Soveltava liikunta
Juniorieurheilu	Lasten ja nuorten urheilu/liikunta
Kilpaurheilu	Kansallisen tason urheilu
Huippu-urheilu	Kansainvälisen tason urheilu
Veteraani-/seniorieurheilu	Aikuisten liikunta/urheilu

Ala- /rinnakkaiskäsitteet

Liikunta- ja urheilukäsitteet	Ala-/rinnakkaiskäsite2	Ala-/rinnakkaiskäsite3
Arkiliikunta	Hyötyliikunta	Työmatkaliikunta
Kuntoliikunta	Ulkoilu	Ryhmäliikunta
Harrasteliikunta	Sosiaalinen liikunta	Kisailu, höntsäily..
Terveysliikunta	Toimintakyvyltään heikentyneiden liikunta	Kuntouttava liikunta
Erytysliikunta	Vammaisliikunta	Toimintakyvyltään heikentyneiden liikunta
Juniorieurheilu	Tavoitteettinen valmennus	Taitojen harjoittelu
Kilpaurheilu	Divisioonatason urheilu	Alueellisen tason urheilu
Huippu-urheilu	Kansallisen tason huippu-urheilu	Junioritason huippu-urheilu
Veteraani- /seniorieurheilu	Urheilun massatapahtumat	Urheilulajien harrastaminen

Ylä- /rinnakkaiskäsitteet

Liikunta- ja urheilukäsitteet	Ylä-/rinnakkaiskäsite1	Ylä-/rinnakkaiskäsite2
Arkiliikunta	Hyvinvointi	Sosiaalisuus
Kuntoliikunta	Toimintakyky	Työkyky
Harrasteliikunta	Osallisuus	Toimijuus
Terveysliikunta	Terveys	Toimintakyky
Erityisliikunta	Toimintakyky	Inkluusio
Juniorieurheilu	Aktiivisuus	Osallisuus
Kilpaurheilu	Itsen kehittäminen	Yhteenkuuluvuus
Huippu-urheilu	Osaamisen kehittäminen	Kansallinen identiteetti
Veteraani- /seniorieurheilu	Aktiivisuus	Toimintakyky

Ylä- /rinnakkaiskäsitteet

Liikunta- ja urheilukäsitteet	Ylä-/rinnakkaiskäsite3	Ylä-/rinnakkaiskäsite4
Arkiliikunta	Viihtyvyyys	Yhteiskuntapolitiikka/-suunnittelu
Kuntoliikunta	Hyvinvointi	Liikuntapolitiikka/-suunnittelu
Harrasteliikunta	Syrjäytymisen ehkäisy	Nuorisopolitiikka/-kulttuuri
Terveysliikunta	Hyvinvointi	Sosiaali- ja terveystalitiikka
Erityisliikunta	Toimijuus	Tasa-arvopolitiikka
Juniorieurheilu	Kasvu ihmisenä	Yhdenvertaisuus
Kilpaurheilu	Paikallisidentiteetti	Aluepolitiikka/paikalliskulttuuri
Huippu-urheilu	Kansainvälinen kilpailukyky	Integriteetti, etiikka, globaali kulttuuri
Veteraani- /seniorieurheilu	Hyvinvointi	Ikäpolitiikka

Liikunnan toimijat

Liikuntakäsite/Toimija	Pääasiallinen toimija	Toimija 2
Arkiliikunta	Perhe/yksilö/talous	Kunta
Kuntoliikunta	Yksilö/ryhmä	Liikuntapaikat
Harrasteliikunta	Ryhmä/ yksilö	Vapaamuotoiset ryhmät
Terveysliikunta	Toipuja/kuntoutuja	Terveystoimi
Erityisliikunta	Vammaisliikkuja	Kunnan erityisliikunta

Liikunnan toimijat

Liikuntakäsite/ Toimija	Toimija 3	Toimija 4	Toimija 5
Arkiliikunta	Yhdyskuntasuunnittelu ja - rakennus	Liikuntapaikat	Työmatkaliikenne
Kuntoliikunta	Yhdistykset, joissa kuntoliikuntaa	Yksityiset liikuntapalvelut	Urheiluseurat
Harrasteliikunta	Yhdistykset, joissa harrasteliikuntaa	Urheiluseurat	Nuorisotoimi
Terveysliikunta	Kunnan erityisliikunta	Yksityiset liikuntapalvelut	Yhdistykset/järjestöt, joissa terveysliikuntaa
Erityisliikunta	Vammaisliikuntajärjestöt	Koulutoimi	Urheiluseurat ja -liitot

Liikkujien määrät (erittäin karkeita arvioita)

Liikuntakäsite/Ryhmän kuvaus	Ryhmän koko	Potentiaalinen koko	Tavoite 2020
Arkiliikunta	3 000 000	5 000 000	4 000 000
Kuntoliikunta	1 500 000	3 000 000	2 500 000
Harrasteliikunta	200 000	500 000	400 000
Terveysliikunta	1 000 000	1 500 000	1 200 000
Erityisliikunta	250 000	600 000	450 000
Yhteensä	2 950 000	5 600 000	4 550 000

Urheilun toimijat

Urheilukäsite	Pääasiallinen toimija	Toimija 2
Juniorieurheilu	Urheiluseura/-joukkue	Vanhemmat, perheet
Kilpaurheilu	Urheiluseura/-joukkue	Vanhemmat, perheet
Huippu-urheilu	Urheiluseura	Urheiluakatemit, urheiluoppilaitokset
Veteraani- /seniorieurheilu	Urheiluseura	Kunnat

Urheilun toimijat

Urheilukäsite	Toimija 3	Toimija 4	Toimija 5
Juniorieurheilu	Koulut	Kunnat	Lajiliitot
Kilpaurheilu	Lajiliitot	Urheiluakatemia, urheiluoppilaitokset	Kunnat
Huippu-urheilu	Vanhemmat, perheet	Lajiliitot	Olympiakomitea
Veteraani-/ seniorieurheilu	Lajiliitot, SVU	Kampanjat	Eri organisaatiot

Urheilijoiden määrät (erittäin karkeita arvioita)

Urheilukäsite	Ryhmän koko	Potentiaalinen koko	Tavoite 2020
Junioriurheilu	500 000	700 000	700 000
Kilpaurheilu	100 000	150 000	130 000
Huippu-urheilu	3 000	5 000	4 000
Veteraani- /senioriurheilu	20 000	120 000	60 000
Yhteensä	623 000	975 000	894 000

Laki 1§

- ▣ Laki liikuntakulttuurin kehittämisestä
- ▣ 1 § Lain tarkoitus
- ▣ Tämän lain tarkoituksena on edistää liikuntaa, kilpa- ja huippu-urheilua sekä niihin liittyvää kansalaistoimintaa, edistää väestön hyvinvointia ja terveyttä sekä tukea lasten ja nuorten kasvua ja kehitystä liikunnan avulla.
- ▣ Lisäksi lain tarkoituksena on liikunnan avulla edistää tasa-arvoa ja suvaitsevaisuutta sekä tukea kulttuurien moninaisuutta ja ympäristön kestävästä kehitystä.

Liikuntakulttuurin käsitteet ja yhteiskuntapolitiikka

- ▣ Liikuntakulttuurin käsitteiden konkretisoiminen em. tavalla auttaa sekä liikuntakulttuurin toimijoita että yhteiskuntapolitiikan muita toimijoita asettamaan tavoitteita, tukemaan kohdennetusti erilaisia liikkujia/urheilijoita ja heidän yhteisöjään sekä kehittämään tarvittavia olosuhteita ja muita resursseja. Myös toiminnan arviointi helpottuu, kun kohderyhmät, toimijat ja resurssit identifioidaan.
- ▣ Liikuntakulttuurissa tapahtuva toiminta on myös hyvä nähdä yhteiskuntapoliittisessa ja kulttuurisessa kontekstissa, jotta yhteistoiminta yhteiskunnan muiden toimijoiden kanssa sujuisi juohevasti.

Liikuntalain uudistus?

- Tutkimuksen pohjalta näyttää siltä, että liikuntakulttuurin kehittäminen on enenevässä määrin koko yhteiskunnan ja kulttuurin tehtävä. Liikuntakulttuurin merkitys on ymmärretty varsin laajasti yhtenä keskeisenä tekijänä mitä moninaisemmissa yhteyksissä oli sitten kyse terveydestä, hyvinvoinnista, kasvatuksesta, kilpailukyvyistä, paikallisesta ja kansallisesta identiteetistä ja kulttuurista, osallisuudesta tai toimijuudesta jne. Uudistettava laki liikuntakulttuurin edistämisestä on yksi mahdollisuus konkretisoida tätä kulttuurista ja käsitteellistä muutosta.
- Tehtävä on kuitenkin haastava, koska lait kirjoitetaan tietyllä hallinnonalalla tiettyjen resurssien puitteissa. Lain tulisi kuitenkin pystyä määrittelemään myös yhteisiä tavoitteita, toimenpiteitä ja resursseja yli, ohjauksella ja yhdessä eri hallinnonalojen ja muiden toimijoiden kesken. Liikuntakulttuurin edistämisessä tarvitaan vaikuttamista muuhun lainsäädäntötyöhön, mutta ennen kaikkea vaikuttamista käytännön toimintaan muilla hallinnonaloilla nykyisten lakien puitteissa.
- Muutama ehdotus nykyiseen lakiin voisi edesauttaa ym. tavoitteiden toteutumista.

Liikuntalaki: 1§

- ▣ **Lain tarkoitus**
- ▣ Tämän lain tarkoituksena on edistää liikuntaa, kilpa- ja huippu-urheilua sekä niihin liittyvää kansalaistoimintaa, edistää väestön hyvinvointia ja terveyttä sekä tukea lasten ja nuorten kasvua ja kehitystä liikunnan avulla.
- ▣ Lisäksi lain tarkoituksena on liikunnan avulla edistää tasa-arvoa ja suvaitsevaisuutta sekä tukea kulttuurien moninaisuutta ja ympäristön kestäväää kehitystä.

Laki 1§: ehdotus

- Tutkimuksen pohjalta lain tarkoitukseen voisi harkita seuraavanlaisia muutoksia:
- *Tämän lain tarkoituksena on edistää ja soveltuvin tavoin tukea kansalaisten monimuotoista liikuntaa, monitasoista urheilutoimintaa sekä lisätä väestön hyvinvointia ja elämän laatua. Lain avulla parannetaan liikunnan mahdollisuuksia, liikuntaan ja urheiluun liittyvää monimuotoista kansalaistoimintaa, liikuntatoiminnan ja -palvelujen lisäämistä, liikunnan ja urheilun olosuhteiden lisäämistä ja kehittämistä sekä kaikinpuolista yhteistoimintaa, jonka tavoitteena on parantaa kansalaisten hyvinvointia. Liikunta- ja urheilutoiminnassa edistetään erityisesti toiminnan eettisyyttä, kansalaisten tasa-arvoa, yleistä suvaitsevaisuutta, kulttuurien moninaisuuden huomioimista ja tuetaan kestävää kehitystä.*
- *Eriytyisen tuen kohteena olevia ryhmiä ovat alle kouluikäiset lapset, liikunnasta syrjäytymisvaarassa olevat koululaiset ja nuoret, erilaisista toimintakyvyn ongelmista kärsivät eri ikäiset ihmiset sekä vähän liikkuvat aikuiset ja ikäihmiset.*

Laki 2§

- ▣ 2 § Vastuut ja yhteistyövelvoitteet
- ▣ Yleisten edellytysten luominen liikunnalle on valtion ja kuntien tehtävä. Liikunnan järjestämisestä vastaavat pääasiassa liikuntajärjestöt.
- ▣ Opetusministeriö vastaa liikuntatoimen yleisestä johdosta, kehittämisestä ja yhteensovittamisesta liikunnan yhteistyössä valtionhallinnossa. Alueellisella tasolla nämä tehtävät kuuluvat alueelliselle liikuntatoimelle ja paikallistasolla kunnille.
- ▣ Kunnan tulee luoda edellytyksiä kuntalaisten liikunnalle kehittämällä paikallista ja alueellista yhteistyötä sekä terveyttä edistävää liikuntaa, tukemalla kansalaistoimintaa, tarjoamalla liikuntapaikkoja sekä järjestämällä liikuntaa ottaen huomioon myös erityisryhmät.

Laki 2§: ehdotus

- Tutkimuksen pohjalta suosituksena seuraavaa:
- *Yleisten edellytysten luominen liikunnalle ja urheilutoiminnalle on kuntien ja valtion tehtävä. Edellytysten rakentamisessa, rahoittamisessa ja toiminnallistamisessa kuntien ja valtion on tarvittaessa tehtävä yhteistyötä eri hallinnonalojen ja yhteiskunnan erilaisten toimijoiden kesken. Liikunnan järjestämisestä vastaavat pääasiassa erilaiset liikuntatoimintaa organisoivat yhteisöt ja järjestöt, myös kunnat ja yksityiset liikuntapalvelut vastaavat osasta liikuntatoimintaa. Urheilutoiminnasta päävastuun kantavat urheiluseurat ja -järjestöt, urheiluakatemioiden ja -seurojen lisäksi myös yksityiset toimijat.*
- *Opetus- ja kulttuuriministeriö vastaa liikuntahallinnon yleisestä johdosta, kehittämisestä ja yhteistyöstä valtionhallinnossa ja muualla julkisella sektorilla. Aluehallinto auttaa ministeriötä tässä tehtävässä. Kunnille kuuluu koordinaatiovelvollisuus liikunta- ja urheilutoiminnan paikallisesta järjestämisestä niin, että lain tarkoitus tulee paikallisesti parhaalla mahdollisella tavalla toteutettua.*
- *Opetus- ja kulttuuriministeriö voi siirtää vastuutaan perustamalleen organisaatiolle, joka voi huolehtia esimerkiksi laillisuusvalvonnasta urheilun piirissä.*

Laki 4§

- ▣ 4 § Valtion liikuntaneuvosto
- ▣ Ministeriön asiantuntijaelimenä tämän lain mukaisissa tehtävissä on valtion liikuntaneuvosto, jonka valtioneuvosto asettaa eduskunnan toimikaudeksi. Valtion liikuntaneuvostossa on liikuntapolitiikan, erityisryhmien liikunnan ja liikuntatieteen jaostot. Siinä voi olla myös muita jaostoja.
- ▣ Neuvoston ja sen jaostojen tehtävänä on seurata liikunnan kehitystä, tehdä esityksiä ja aloitteita liikunnan kehittämiseksi, tehdä esityksiä ja antaa lausuntoja toimialansa liikuntamäärärahojen käytöstä sekä arvioida valtionhallinnon toimenpiteiden vaikutusta liikunnan alueella. Valtion liikuntaneuvoston tehtävistä ja asettamisesta säädetään tarkemmin asetuksella.

Laki 4§: ehdotus

- Tutkimuksen pohjalta suosituksena seuraavaa:
- *Ministeriön asiantuntijaelimenä tämän lain mukaisissa tehtävissä on valtion liikunta- ja urheiluneuvosto, jonka valtioneuvosto asettaa eduskunnan toimikaudeksi. Asiantuntijatehtävän mukaisesti yhteiskunnan eri sektoreiden, hallinnonalojen ja tieteenalojen asiantuntijoiden tulee olla edustettuina neuvostossa liikunta- ja urheilupoliittisten asiantuntijoiden lisäksi. Neuvostossa on liikuntakulttuurin tulevaisuusjaosto, liikuntatieteiden jaosto, kaikille sopivan liikunnan kehittämisjaosto ja urheilun edistämisaosto.*
- *Neuvoston ja sen jaostojen tehtävänä on tehdä esityksiä ja aloitteita liikuntakulttuurin kehittämiseksi, tehdä esityksiä ja antaa lausuntoja liikunta – ja urheilumäärärahojen sekä muiden alueen kehittämiseen tarvittavien resurssien määrästä ja käytöstä. Neuvoston tulee olla aktiivinen valtionhallinnon ja muiden liikuntakulttuurin toimijoiden arvioija, seuraaja ja kommentoija.*

”Liikkuvien urheilukansojen”

- Käsitteiden avulla maailma tulee ymmärrettävämmäksi, mutta käsitteiden avulla voidaan myös tehdä asiat sekaviksi ja vaikeiksi.
- On kunnioitettava toisten käyttämiä käsitteitä, koska niiden avulla he ymmärtävät ja jäsentävät maailmaa ja omaa elämäänsä. Niin mekin.
- On silti kehitettävä käsitteitä, joiden avulla yhteisymmärrys ja vaikuttava toiminta tulee mahdolliseksi.
- Käsitteitä on aukaistava, niistä on keskusteltava ja on myös oltava valmius kompromisseihin. Käsitteet, kokemus ja toiminta eivät aina vastaa toisiaan, sillä käsite yleistää ja abstrahoi.
- On oltava viisas, jotta löytyy sopiva käsitteellistämisen taso. Viisaat ihmiset tekevät Suomesta maailman liikkuvimman urheilukansan käyttämällä käsitteitä oikealla määrällä järkeä ja tunnetta. Luottamalla liikunta- ja urheilukokemusten voimaan ja liikuntakulttuurin merkityksellisyyteen voidaan tuohon tavoitteeseen päästä.